

Kriza slovenskega gozdarstva

Stoletja je bil gozd življenjsko pomemben sopotnik, les pa nepogrešljiv energetik in vsestransko uporabna surovina. Nikoli ni bil tako malovreden, kot je zdaj, ko je liberalni kapitalizem z globalizacijo izničil primarno in lesno predelavo. Globalizacija tržišč, svetovna finančna in gospodarska kriza so zvlekli slovensko gozdarstvo v največjo krizo po drugi svetovni vojni.

Socializem smo zamenjali z vulgarnim kapitalizmom, od katerega smo povzeli samo tista pravila, ki spodbujajo pohlep po bogastvu, medtem ko smo moralno-etične ideale zavrgli kot gluho seme. V gozdove, kjer so naravni procesi dolgoročni, kopičenje rastlinskih celic pa počasno, je vdrla kapitalistična miselnost kratkoročnega maksimiranja dobičkov. Liberalni kapitalizem naravi ne pripisuje nobene vrednosti, brezbrizno jo izkorišča in obremenjuje z odpadki. Zato so proizvodne dejavnosti, ki temeljijo na naravnih procesih, potisnjene na obrobje. Kot zavržena nacionalna „srebrnina« se gozdovi spreminjajo v malovredne pritikline globalne družbe, les v njih pa v ceneno surovino ali zgolj priročen nadomestek fosilnih energentov. Gospodarska rast, kot najpomembnejši kazalnik uspešnosti kapitalizma, ni samo slepilo, temveč je v velikem nasprotju z idejo trajnosti. Za odnose med družbo in gozdovi je moralno sporna tudi nova hierarhija vrednot, ki je postavila zasebne koristi nad javno blaginjo.

Časovno spreminjanje donosnosti gozdov

Čeprav gozdovom pripisujemo raznovrstne vloge in pomene, jih še vedno vrednotimo samo po ekonomskih merilih. Odkar se je gozdarstvo v 18. stoletju osvobodilo lovske nadoblasti, je vseskozi naravnano v zagotavljanje čim večjih donosov (= dobičkov). Na eni strani si prizadeva, da bi pridobilo večvreden les, na drugi pa išče možnosti, da bi z racionalizacijami blažilo vedno večje stroške dela. Profit izhaja iz razlike med vrednostjo lesa in proizvodnimi stroški. Medtem ko na vrednost lesa najbolj vplivata prometna lega in namenska raba lesa, so stroški dela odraz vsakokratnih družbenoekonomskih razmer in tehnološkega razvoja. Da bi ugotovili donosnost gozdov v

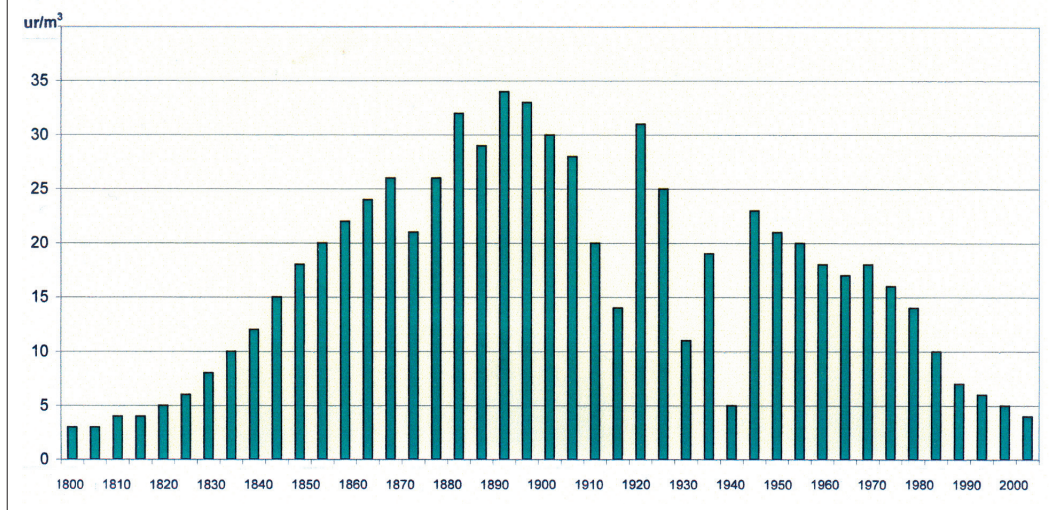
preteklosti, smo iz skopo ohranjenih statistik, cenikov lesa, delavskih mezd idr. virov poskusili rekonstruirati njihovo povprečno donosnost po letu 1800 (grafikon 1). Nismo je izrazili v denarnih enotah, temveč s številom ur gozdnega delavca, ki jih je bilo mogoče poravnati z izkupičkom za prodani les (ur/m³).

Do 14. stoletja je bilo lesa v izobilju, gozdovi niso bili samo brez vrednosti, temveč tudi največja ovira pri kultiviranju krajin. Zato ne preseneča, da so tedaj šteli krčenje gozdov za „Bogu všečna dejanja«. V 15. stoletju se je z železarstvom lokalno pojavilo večje povpraševanje po oglju, ki je trajalo skoraj do konca 19. stoletja. V tistem razdobju se je na našem ozemlju zvrstilo več kot sto metalurških obratov železa, živega srebra, svinca, cinka in bakra. Od 17. do 19. stoletja se jim je pridružilo še okoli 60 gozdnih steklarn, največ v „nekoristnih bukovih pragozdovih« na Kozjanskem in Pohorju. Vsi omenjeni protoindustrijski obrati lastnikom gozdov niso prinašali omembe vrednih dobičkov. Tudi tam, kjer ni bilo rudnikov, topilnic in glažut, so podložniki dajali za drva, gradbeni les, pašo in drugo rabo majhno „gozdnino« ali t. i. gozdni oves.

Najstarejše mitninske knjige iz prve polovice 16. stoletja ne omenjajo lesa kot tržnega blaga, pač pa je v tedanjem času cvetela trgovina z medom in voskom gozdnih čebel ter krznom divjih živali. Čeprav je lokalno že primanjkovalo lesa, se je njegova vrednost počasi povečevala z razvojem obdelave in trgovine. Zato ne preseneča, da so skoraj do srede 19. stoletja v odročnih kočevskih in snežniških gozdovih prinašali pepelika, kresilne gobe in polšji lov več dohodkov kot les, podobno kot so v nižinskih gozdovih fevdalci prejeli več od žirnine kot od najboljše hrastovine.

V dobi tovarništva in furmanstva je teža lesa oziroma neugodno razmerje med težo in vrednostjo omejevalo prevoze na večje razdalje; le vodne poti so omogočale cenen transport. V obmorskih krajih so že od srednjega veka prodajali les Benečanom, ki so povpraševali zlasti po hrastovini za ladje in pilotih ter drveh za muranske steklarje. Trgovina z ladijskim lesom se je razmahnila, ko so usposobili ceste za prevoze. Habsburžanom je vodni transport v

Graf. 1 Spreminjanje donosnosti lesa od leta 1800 do 2008

idrijskem rudniku živega srebra prinašal velikanske dobičke, Ljubljanci in Kamničani so se s ceneniimi drvmi oskrbovali po Ljubljani in Bistrici. Pač pa so kmetje v Podravju z znatnimi presežki trgovali z lesom, saj so ga s splavi in „šajkami« na veliko plavili vse do Džerdapa. Zato ne preseneča, da so na Pohorju med prvimi vznikle številne vodne žage. Splavarjenje je bilo razširjeno tudi v Zgornji Savinjski dolini, medtem ko v Posavju ni bilo na voljo gozdov z lesom iglavcev.

Ko je Jožef II. leta 1783 ukinil prednostne rezervacije gozdov za rudarstvo, je povpraševanje lesu dodelilo ceno, a je bila ta še vedno dokaj skromna. Sredi 19. stoletja je parni stroj prinesel preobrat:

- na brezvodnem kraškem terenu je omogočil gradnjo parnih žag,
- razmah železniškega omrežja pa je spodbudil trgovanje z lesom.

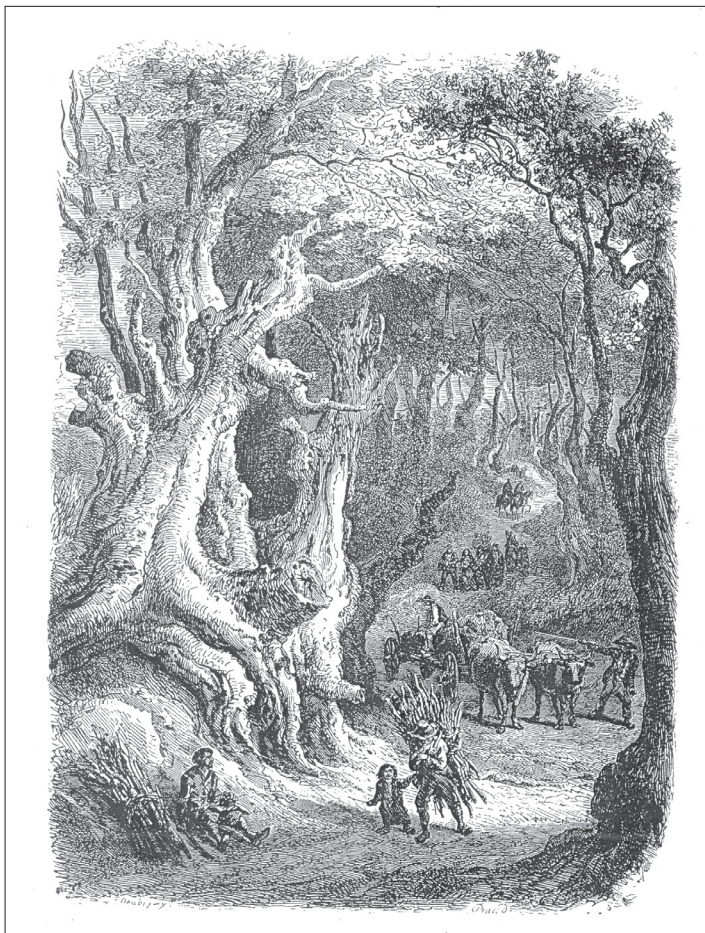
S premogom se je končala t. i. „lesna doba«, ki je tisočletja usmerjala življenje ljudi. Toda les je še vse do druge svetovne vojne ostal nepogrešljiv energetik in surovina za več tisoč izdelkov.

Z razvojem tehnologij je postala tudi bukovina cenjen les, kar je bilo pomembno za naše gozdove, v katerih prevladuje. V drugi polovici 19. stoletja je cvetel izvoz bukovih žaganic, toda njihovo visoko konjunkturo je na prelomu stoletja uničila ameriška konkurenca. Ob parnih žagah so ponekod vznikli primitivni predelovalni obrati za: zaboje, parkete, lesno volno in drobno galanterijo. Z razvojem lesne

industrije se je na račun tehničnega lesa zmanjševal delež drv. Povpraševanje po uporabnejšem lesu iglavcev je povzročilo zamenjavo naravnih bukovih gozdov s smrekovimi nasadi. Ta „plemenita zabloda« je prinesla goloseke in umetne kulture ter dobiček izpostavila za osrednji cilj gospodarjenja z gozdovi.

Leta 1853 so podložniki s cesarskim patentom o odkupu servitutnih pravic postali lastniki dveh tretjin slovenskih gozdov. Zaradi roparskih sečenj, ki so sledile temu, so cene lesa nazadovale, finančni zlom leta 1873 pa je še dodatno zavrl gospodarski razvoj monarhije. Cene lesa so oživele med leti 1880/81 in 1888/89, da bi ponovno nazadovale v času italijansko-ablesinske vojne (1895/96). Na prelomu stoletja je les dosegel največjo vrednost, saj je bil m³ lesa enakovreden 20 do 40-im delavskim uram.

V prvem desetletju 20. stoletja so dumpinške cene bukove hlodovine iz Bosne – „bosanska nevarnost« – ogrozile komaj vzpostavljeni trg tehnične bukovine. Med obema svetovnima vojnami je trgovina z lesom zamrla, da bi po vsaki vojni vzbrstela visoka konjunktura. Po prvi svetovni vojni je oživelo povpraševanje za žaganim lesom, ogljem in drvmi, ki so do začetka druge svetovne vojne ostali najpomembnejši slovenski izvozni proizvodi. V tistem obdobju je v Sloveniji obratovalo ok. 2.800 žagarskih obratov (2.500 vodnih žag in 300 parnih), katerih zmogljivosti so dvakratno

V Sloveniji kljub stoletnim grožnjam nikoli nismo trpeli pomanjkanja lesa in v preteklosti so imeli tudi najrevnejši brezplačen dostop do suhljadi.

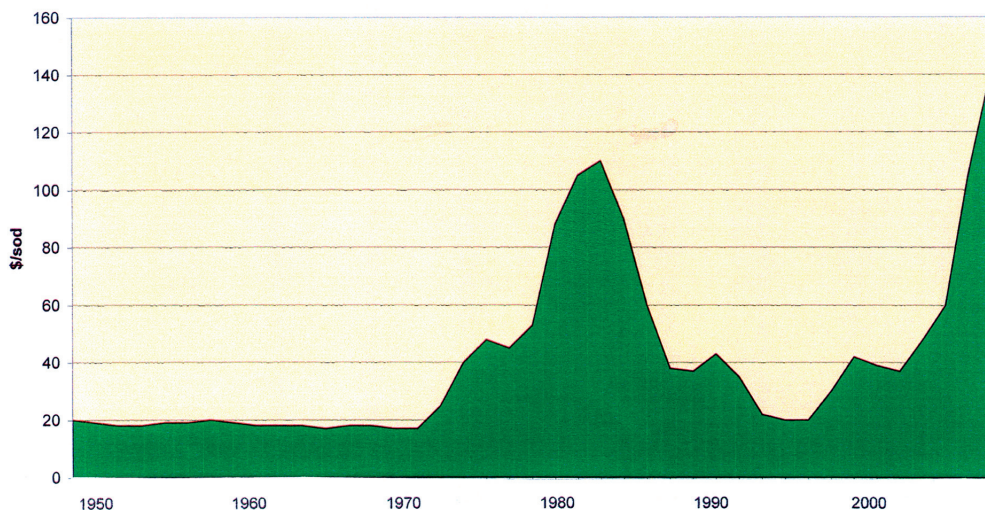
prekašale prirastke lesa. Svetovna gospodarska kriza v letih 1929/33 je povzročila katastrofalen padec cen lesa: od 40 do 60 %. Z njo se je končalo „zlato« obdobje gozdarstva, ki je trajalo od l. 1860 in v katerem so cene lesa za 2- do 3-krat presegle stroške dela. Do druge svetovne vojne se je vrednost lesa počasi povečevala, a po l. 1935 je ponovno nazadovala zaradi sankcij proti Italiji in njene morije v Etiopiji.

Po drugi svetovni vojni je bil les naše najpomembnejše izvozno blago. Toda v socializmu ni bilo tržnih cen, temveč strogo nadzorovane: planske, maksimirane in dogovorne. Po osamosvojitvi je globalizacija terjala nerealno nizke cene vseh surovin – po l. 1800 les ni bil nikoli tako podcenjen. Vstop v gospodarski prostor Evropske unije in prevzem evra nista prinesla izboljšanja, pač pa je podražitev nafte po l. 2005 najavila premike v rabi lesa (grafikon 2). Slabšo hlodovino listavcev

je preusmerila v drva in tako nakazala, da bo v prihodnje cena nafte odločala, s katero „klaso« hlovov se bomo gledi.

Kljub izboljšani vrednostni sestavi gozdov (visoki gozdovi namesto panjevcev), novim prometnicam, mehanizaciji in racionalizacijam se cene lesa od l. 1900 realno znižujejo, medtem ko stroški dela prekašajo rast produktivnosti. Zdaj je povprečen m³ lesa enakovreden 3 do 4 uram gozdnega delavca, komaj kaj več kot pred dvesto leti. Da se vrednost lesa in gozdov neopazno zmanjšuje, je dolgo ostalo prikrito, saj so vojne, inflacije, valutne spremembe in drugi pretresi zamegljevali resničnost in ustvarjali iluzijo o dobičkonosnih naložbah v gozdove. Slednje smo celo primerjali s hranilnicami in povzdigovali njihovo rezervno vlogo, češ da lastnike rešujejo iz najhujših stisk.

Graf. 2: Povprečna uvozna cena nafte držav članic OECD

Trajnostno lahko vzdržujemo gozdove samo tam, kjer sta pridelava in poraba lesa zagotovljeni dolgoročno

V drugi polovici 20. stoletja se je spremenila namembnost lesa, po osamosvojitvi pa se je zelo skrčil tudi lesni trg, kar je oslabilo ekonomsko moč, avtonomijo in ugled gozdarstva. Komaj zaznavna dialektika sprememb namiguje na znanstveno basen G. Batesona. Ugledni antropolog je žabo posadil v lonec mrzle vode in ga tako počasi segreval, da žaba ni opazila temperaturnih sprememb; ker ni skočila, se je skuhala.

V bližnji preteklosti spremenjeno rabo lesa lahko strnemo v tri sklope:

1. Nadomeščanje lesa

Zdrav, nežen in topel les so nadomestila mrtva in hladna umetna tvoriva materiali: kovine, beton, plastika in steklo, zato les že dolgo ni več pregovorni spremljevalec človeka – „od zibelke do groba«. Les preprosto ne vzdrži njihove konkurence, čeprav ima vsestranske prednosti:

- je edina obnovljiva pridelava, ki shaja samo z energijo sonca,
- njegova pridelava je energetska varčna (grafikon 3) in ne pušča odpadkov ali škodljivih izpustov,
- izdelki so ekološko razgradljivi in še med razgradnjo oddajajo toploto.

Za pridobivanje lesa je potrebno samo 3 % ener-

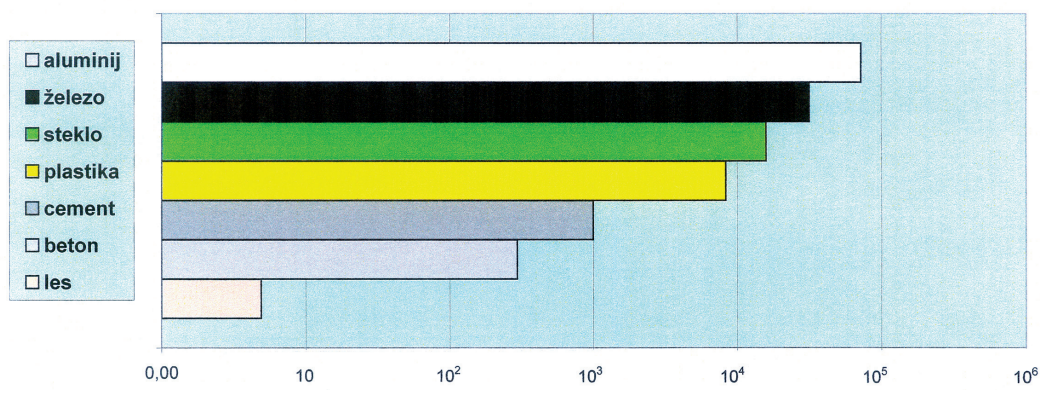
gije oziroma za tono lesa se porabi 5 do 7 kWh/t, za izdelavo cementa 300, betona 1.000, plastike 8.200, stekla in železa ok. 45.000 ter aluminija 72.000 kWh. Visoka energetska poraba pomeni tudi bistveno več izpustov ogljikovega dioksida.

2. Tehnologija predelave

Cenena proizvodnja temelji na serijski izdelavi, ki potrebuje homogeno surovino, kar pa ni les. Zato se je v zadnjih desetletjih radikalno spremenila tehnologija lesne predelave. Nekoč prevladujočo žagarsko industrijo je zasedla proizvodnja najrazličnejših plošč (gradbene, mizarske, termoizolacijske, podložne, fasadne idr.). Slednje ne potrebujejo tako kakovostnega lesa kot žagarska industrija, saj iz zdrobljenih koščkov lesa z lepljenjem izdelajo plošče, ki prekašajo naravni les. Toda tako predelan les je popolnoma razvrednoten, saj izgubi svojo prvinsko naravnost, lepoto in domačnost. Ker so novi izdelki nekajkrat več vredni od lesne surovine, se dodana vrednost iz naših gozdov še izdatneje prelija k lesnoindustrijsko razvitejšim sosedom (Avstrija, Italija).

Neopazno in postopoma je usihalo povpraševanje za komercialno zanimivimi gozdnimi sortimenti, kot so: jambori, piloti, odrniki, hmeljevke, kolje, jamski les, borov in bukov celulozni les, drogovci, železniški pragi itn. Mnogi od naštetih izdelkov niso pokrivali stroškov dela, a so znatno prispevali k racionalizaciji nege. Sočasno so izumirali tudi: sodarji, kolarji, rezbarji, strugarji, ščetkarji in izdelovalci drobne

Graf. 3: Poraba energije kWh/t materiala (logaritemska skala)

lesne galanterije; zadnji svoje vrste so zanimivi samo še za etnološke in turiste.

Ker ni domačega povpraševanja, izvažamo najbolj kakovosten les nepredelan in tako tujcem poklanjamo dodano vrednost. Pri tem nedomoljubnem in pohlepšem početju prednjači Cerkev, ki z nepošteno denacionalizacijo sebično siromaši slovenski narod. Ob vsem tem smo prezrli dragocene zaposlitvene možnosti v odročnih predelih, zato pa uvažamo, razen pohištva, oglja, lubja idr., celo talne obloge, čeprav smo bili v obdobju Kraljevine SHS med pomembnejšimi evropskimi ponudniki parketov. Za umno in učinkovito rabo lesa bi država morala podpirati razvoj lesnopredelovalnih obratov in spodbujati potrošnjo lesenih izdelkov, tako kot to počnejo v bolj ozaveščenih skandinavskih državah, Nemčiji idr., proizvajalce ekološko spornih gradiv pa obremeniti za škodo, ki jo povzročajo z negativnimi eksternimi učinki.

3. Mednarodna konkurenca

Na zaprtem in s carinami zaščitnem jugoslovanskem trgu se je slovensko blago samo prodajalo, ko pa se je l. 1989 ta trg zaprl, s tehnološko zaostalimi in oblikovno primitivnimi izdelki lesne industrije ni bilo mogoče v Evropo. Zato se od osamosvojitve zapirajo vrata nekonkurenčnih in slabo vodenih lesnopredelovalnih obratov. Tudi razdrobljene papirnice niso vzdržale pritiska svetovnih cen. Za slabo negovanje gozdov nosi del krivde tudi recikliran papir, ki poleg tega povzroča okolju več škode kot koristi.

Naših 1,2 milijona ha gozdov ni veliko, v EU je to komaj 1 %; v njih vsako leto priraste dobrih sedem milijonov m³ lesne gmote. S 60 % gozdnatostjo (evropsko povprečje je 30 %) in z več kot pol hektarja gozda na prebivalca (v Evropi 0,1 ha/preb.) smo pravi „gozdni narod“. Toda velika gozdnatost ni vrednota, je samo znamenje neustrezne kmetijske politike, zaradi katere se zmanjšuje naša samooskrba s hrano in daje potuho brezbržnim onesnaževalcem ozračja. Ko bodo nastale vojne za vodo, hrano in energijo, bomo med prvimi ostali lačni.

Naš odnos do gozdov in lesa je paradoksalen – čeprav živimo obdani z zelenim bogastvom in imamo obilo lesa, ga ne znamo uporabiti in oplemenititi, kaj šele uspešno tržiti. V večini držav EU pripisujejo gozdovom strateški pomen, pri nas pa so zgolj obrobna subkultura, ki vzbuja zanimanje samo tedaj, ko umirajo, gorijo, jih rušijo viharji ali uničujejo podlubniki. Ker sekamo manj kot 50 % prirastka in še tega bolj ali manj stihijsko in nestrokovno, se lesna gmota kopiči na malovrednem drevju ali trohni v gozdovih. To pa je velika gospodarska škoda, kajti kdor ne zna izkoriščati naravnih dobrin, se bo moral podrežati mednarodni delitvi dela in bo moral drago plačevati njene izdelke. Francoski pregovor pravi: „Kar zapravimo – vzamemo dedičem, kar po neumnem prihranimo – jemljemo sebi.“

Gozdno bogastvo se pretvarja v gozdno revščino

Čeprav so bili gozdovi tisočletja nepogrešljivi za preživetje, ni nihče obogatel od gozdnega bogastva in kljub pogostim grožnjam o pomanjkanju lesa ga je bilo vedno dovolj tudi za najrevnejše (grafika). Sredi 20. stoletja je organizacija FAO napovedovala kritično pomanjkanje lesa, kar pa se ni nikoli zgodilo, čeprav smo pričre zastrašujoče demografske eksplozije. Pač pa vedno večja odvisnost svetovnega gospodarstva od nafte, veliko nihanje cen in zavedanje, da so zaloge končne, prebuja zanimanje za obnovljive vire. V Evropski skupnosti je lesna biomasa opredeljena kot najpomembnejši izkoristljiv in obnovljiv vir. Njen nedavno sprejeti cilj do leta 2020 je: „3 x 20“, ker pomeni:

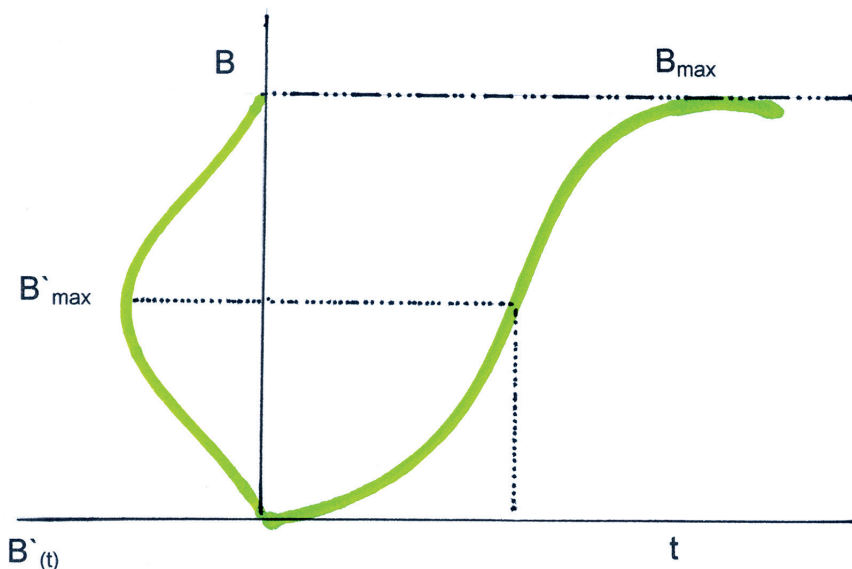
- za petino povečati rabo obnovljivih virov,
- za 20 % zmanjšati porabo energije in
- za enak delež zmanjšati izpuste toplogrednih plinov.

Slovenija načrtuje celo 30 % delež obnovljivih virov, čeprav že zdaj pokriva komaj polovico svojih energetskih potreb. Podobno usmeritev vsebuje tudi novi Pravilnik o učinkoviti rabi energije v stavbah, ki predpisuje, da mora vsaka novozgrajena hiša

uporabljati najmanj 25 % energije iz obnovljivih virov! Ko so v drugi polovici l. 2008 cene surove nafte strmoglavile od 147 na manj kot 40 \$ za sod, so postali vprašljivi alternativni viri energije. V Sloveniji od celotne količine posekanega lesa porabimo slabo polovico za ogrevanje in kuho, kar je dobrih 5 % od celotne energetske porabe.

Gozdovi so veliki zbiralniki ogljika, saj je v vsakem kilogramu lesa vezano približno pol kilograma ogljika. Les je glede izpustov ogljikovega dioksida nevtralen, saj pri gorenju odda enako količino tega plina kot ga ima vezanega. Toda ponor CO_2 je samo tisti ogljik, ki je dolgotrajno shranjen v izdelkih iz lesa. Zato bi morali tudi iz okoljskih razlogov spodbujati predelavo v trajne dobrine, za kurjenje pa nameniti samo neuporabne lesne odpadke. Z opuščanjem pridobivanja lesa krnimo zmogljivosti gozdov za uravnavanje podnebnih skrajnosti ter tako še zastrujemo posledice katastrofalnih ujm. Iz poteka biološke, logistične ali »S« krivulje rasti (grafikon 4) je razvidno, da je v rani mladosti in pozni starosti akumulacija biomase najmanjša, v dobi pospešene rasti pa največja ($B_{\max}$). Samemu sebi prepuščen razvoj gozdov vodi v divjino. Neukročena narava ima sicer svoje čare, toda gozdovi, v katerih

Graf. 4: Potek biološke krivulje rasti in proizvodnost biomase

se biomasa razrašča brez skrbnih gojiteljevih rok, niso lepi in prej ali slej postanejo težko prehodni ter nepriljubljeni. Zato je ena najpomembnejših zadolžitv gozdarstva, da vzdržuje gozdove v optimalnem funkcioniranju in vsak foton sončne energije usmeri v visokovredno surovino.

V povojnem obdobju smo skoraj pol stoletja negovali in kopičili lesne zaloge, zdaj pa ne vemo, kaj bi z njimi. Sočasno smo pričeli grozljivemu protislovju, ko zaradi daljše vegetacijske dobe, povečanih emisij ogljikovega dvokisa in dušičnih spojin gozdovi rastejo hitreje kot kdaj koli prej. Če bomo najbolj inovativen naravni material – les – uporabljali pretežno kot cenen energent, in to na način, ki je vse prej kot „*high-tech*“, bomo zanj iztržili komaj 20 do 40 EUR/m³, namesto da bi zaslužili nekajkrat več. Vzvraten razvoj nas vrača v že preživeto zgodovinsko obdobje, ko so večino lesa pretvorili v dim in pepel ter zanj prejeli samo toliko, kolikor je veljala njegova najnižja toplotna vrednost. S tako rabo lesa bodo izpuhteli tudi enormni povojni vložki, s katerimi smo izboljšali klavno predvojno stanje gozdov.

Kjer gozdovi rastejo sami, ni gozdarstva

Tradicionalno gozdarstvo je konservativna in odrevenela stroka, ki se počasi in s težavo odziva na spremembe, toda prej ali slej se bomo morali ovesti, da nas razvojne težnje vračajo stoletja nazaj. Če bomo les kurili, ne da bi ga poprej snovno uporabili, gozdovi ne bodo potrebovali gozdarjev, temveč samo drvarje. Slednji lahko shajajo brez znanja, saj so drevesa znali sekati že naši kamenodobni predniki. Pri malovredni pridelavi bo vprašljiva tudi smiselnost gozdarskega izobraževanja in raziskovalnega dela. Našim gozdovom grozi pustošenje, kakršnega bi lucidni ekonomist J. Schumpeter označil za „kreativno destrukcijo“, t. j. stanje, ko destruktivno prevladuje nad kreativnim.

Zmanjševanje vrednosti lesa in donosnosti gozdov, kopičenje neakovostnih lesnih zalog, nedoseganje ciljev v zasebnih gozdovih, enostranska eksploatacija državnih gozdov so razlogi, ki terjajo temeljito prenovu. Nove paradigme gospodarjenja z gozdovi ne smemo omejevati samo na les. Večnamensko gozdarstvo mora temeljiti na ekologiji, varovanju vsega živega in skrbni za vsesplošno blaginjo, kajti kot globalna dobrina so gozdovi pomembnejši za

vodni krog, podnebje, raznolikost življenja, zdravje, rekreacijo in našo duhovnost.

Za izboljšanje nezadovoljivega stanja je veliko možnosti, najbolj pereče strokovne slabosti bi lahko odpravili brez političnega soglasja.

Fitocenologija

V naših gozdovih so zaradi orografskih, geoloških, talnih in podnebnih raznolikosti rastišča pestro prepletena, zato je prvenstvena naloga gozdarstva, da te razlike prepozna. Rastiščne dejavnike najpreprosteje dekodiramo s pomočjo fitocenologije. Brez podrobnega kartiranja vegetacije ne moremo govoriti o ekološkem gozdarstvu, niti o sodobnem varovanju narave. Gozdarstvo, ki pri svojem delu ne uporablja celovitih sinekoloških metod, nima znanstvene podlage.

Modeliranje

Bistvo gozdne proizvodnje je v prilagajanju intenzivnosti ukrepanja mozaičnosti gozdnih združb ter njihovi dinamiki. Različna rastišča, veliki razponi v vrednosti lesa in stroških gojenja terjajo diferencirane negovalne modele ter temu ustrezno ravnanje.

Varovanje

Gozdovi so naravna dobrina, za njihovo varovanje ne zadošča deklarativno zavzemanje za naravo. Naravo lahko varujejo samo ljudje, ki jo dobro poznajo, so z njo v stalnem stiku in imajo ustrezno znanje. Brez poznavanja rastlin in živali, biotopov, habitatov, endemitov idr. posebnosti je vsako varovanje na trhlih nogah oziroma preprosto: „Če ne vemo, kaj imamo, tega tudi ne moremo varovati.“

Urejanje

Edini relevantni pokazatelj kakovostnega načrtovanja je primerjava med načrtovanjem in doseženim, njuno preveliko razhajanje opozarja na slabosti tradicionalnih metod urejanja gozdov. Med zasebnimi in državnimi gozdovi je nepremostljiv prepad, zato je nesmiselno in zavajajoče, da manipuliramo z njimi v „enotnih“ načrtih. Le-te kaže poenostaviti in računalniško povezati s podrobnimi gojitvenimi načrti ter jih tako aktualizirati in omogočiti hitrejše ažuriranje.

Znanje

Kdor želi upravljati z naravo, se mora najprej naučiti njenega jezika. Za razvojno prenovu je potrebno drugačno znanje in modeli, ki ne temeljijo samo na lesni pridelavi, temveč izhajajo prvenstveno iz okoljskih in socialnih vlog gozdov.

Tisočletja je gozd omogočal preživetje ljudem, les pa je bil nosilec civilizacije in kulture. Ko je tehnika zmagala na duhom, so postala naša svetišča zanimiva samo še za „temno zelene“ posameznike. Svetovna konferenca v Rio de Janeiru (1992) je obudila zamisel o trajnostnem ravnanju, a so vse obveznosti in obljube politikov ostale samo pri besedah. Dokler les ne bo postal zaželen »surovina prihodnosti«, se bomo morali sami oprijeti svojih korenin, kajti brez zanesljivih materialnih temeljev bomo težko ohranili svojo identiteto.

Naravne danosti, obilje gozdov in zgodovinsko izpričana navezanost slovenskega naroda na

gozdove in les obvezujejo, da ohranimo tradicijo gozdarstva in lesarstva ter tako prihodnjim rodom zagotovimo bogatejšo prihodnost. Zdajšnja podoba slovenskega gozdarstva je preživela tvorba. V sodobnem času, ki ga obvladujejo informacijske in storitvene dejavnosti, se pretirano ukvarja s praproizvodnjo. Gozdarstvo bo moralo uveljaviti: kulturno-ekološki menedžment (ecosystem services), aktivno varovanje gozdov, mehke metode izkoriščanja lesa, njegovo predelavo v vrhunske izdelke, prijazno svetovanje in dialog z javnostjo. Samo s prenovljeno miselnostjo in ekološkim znanjem se bomo lahko ponovno pridružili gozdarsko razvitejšemu okolju, s katerim smo se nekoč že primerjali. Če bomo samo „čakali na Godota“, bomo dodobra osiromašili „narodno bogastvo“ in za vedno zamudili njegove razvojne priložnosti. Od gozdov in gozdarstva bodo ostali samo nostalgичni spomini na lepe stare čase.

Mag. Mitja CIMPERŠEK, univ. dipl. inž. gozd

Književnost

Hrvaška knjiga o boleznih in škodljivcih urbanega drevja

Skupina avstrijskih in hrvaških strokovnjakov, Christian Tomiczek, Darko Diminić, Thomas Cech, Boris Hrašovec, Hannes Krehan, Milan Pernek in Bernhard Perny, je pri Univerzitetni založbi v Zagrebu, verjetno leta 2008 (ker letnica izida ni natisnjena), izdala knjigo Bolesti i štetnici urbanog drveća. Pred več kot 15 leti so omenjeni štirje avstrijski strokovnjaki, ki se ukvarjajo z drevjem v urbanem okolju utemeljili projekt za izdelavo priročnika za spoznavanje bolezni in škodljivcev tega drevja. To je bilo tem bolj potrebno, ker je strokovna literatura o tej tematiki sila skromna. Razmere v katerem raste urbano drevje, pa se močno razlikujejo od razmer v njegovem naravnem okolju. Tudi vrste bolezni in škodljivcev se na njih precej razlikujejo, ne toliko po vrstni sestavi, bolj po intezivnosti njihovega pojavljanja. Kot rezultat tega projekta je nastala knjiga Krankheiten und Schädlinge an Bäumen im Stadtbereich, ki je izšla leta 2000. Nato je prišlo do sodelovanja omenjenih avstrijskih in hrvaških strokovnjakov,

ki so vsi razen enega študirali gozdarstvo, eden pa biologijo, vsi pa delujejo na širokem področju varstva gozdov. Svoje (nove) ugotovitve in izkušnje so združili v izboljšani in razširjeni knjigi Bolesti i štetnici urbanog drveća, ki jo želimo prikazati. Knjiga šteje 384 strani. Ima poleg uvoda obsežna poglavja o Boleznih urbanega drevja (ki zajema 47 bolezni), Trohnoh urbanega drevja (ki zajema 24 trohnohnih gliv), Škodljivcih urbanega drevja (ki zajema 88 škodljivcev) nato pa še krajši poglavji o Poškodbah in škodah antropogenega in abiotičnega izvora ter o Škodljivih polparazitnih rastlinah. Zelo koristna sta indeksa znanstvenih in hrvaških imen. Sledijo še kratke biografske skice avtorjev. Tipkopis knjige so recenzirali trije strokovnjaki, od tega dva hrvaška in prof. dr. Maja Jurc z Gozdarskega oddelka tukajšnje Biotehniške fakultete.

Problemi z boleznimi in škodljivci drevja obstajajo odtlej, ko so ga začeli saditi v mestnih aglomeracijah. Mesta nudijo drevju drugačna rastišča, ki se od naravnih dokaj razlikujejo. V začetku je šlo